

Wielkiego Jubileuszu Chrześcijaństwa pielgrzymką do Wilna, gdzie zwiedzono katedrę, kościół św. Ducha, Wyższe Seminarium Duchowne i Cmentarz na Rosie. Centralnym punktem była Msza Święta w Ostrej Bramie, gdzie swoje dziękczynienie Bogu i Jego Matce za jubileusz 40-lecia kapłaństwa składał ks. prof. dr hab. Marek Starowieyski i ks. prof. dr hab. Szczepan Pieszczoł za jubileusz 50-lecia święceń kapłańskich. Dostojnych Jubilatów otoczyła modlitwa wszystkich uczestników. Wieczorem patrologowie zgromadzili się przy ognisku na peryferiach miasta, gdzie już indywidualnie omawiano problemy związane z nauczaniem patrologii i publikacjami patrystycznymi. Spotkanie zakończono modlitwą i zapewnieniami o współpracy w ciągu najbliższego roku.

s. Marta Ziółkowska

3. XXXIII DOROCZNE SPOTKANIE SEKCJI FILOLOGICZNEJ (Koszalin, 12-13 IX 2000)

W dniach 12-13 września 2000 roku w Koszalinie odbyła się XXXIII sesja Sekcji Filologicznej działającej przy Komisji Episkopatu ds. Nauki Katolickiej. Organizatorem spotkania było tutejsze Wyższe Seminarium Duchowne. W sesji uczestniczyło 21 filologów klasycznych, którzy w większości są wykładowcami seminariów duchownych.

Spotkanie rozpoczęło się uroczystą Mszą św. pod przewodnictwem J.E. ks. bpa prof. dra hab. Mariana Gołębiewskiego, który wygłosił homilię, podkreślając doniosłą rolę filologów klasycznych jako dydaktyków i wychowawców alumnów w polskich seminariach duchownych.

Otwarcia obrad dokonał ks. prof. Henryk Wójtowicz – przewodniczący Sekcji. Z kolei głos zabrał rektor WSD w Koszalinie ks. dr Zdzisław Kroplewski, który w swym wystąpieniu nawiązał do historii biskupstwa i diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej. Wspomniał również o powstaniu koszalińskiego WSD i jego obecnej sytuacji. W tym dniu obradom przewodniczył ks. prof. Antoni Swoboda. Jako pierwszy referat wygłosił ks. prof. Stanisław Longosz (KUL) na temat: „Antychrześcijańska propaganda pogańska a atrakcyjność chrześcijaństwa”. W swym wystąpieniu ks. prof. mówił o zarzutach i oskarżeniach wypowiedzianych przez pogan pod adresem religii chrześcijańskiej w oparciu o analizę dokumentów i utworów literackich, m.in. Swetoniusza, Tacyta, Lukiana z Samosaty, Eliusza Arystydesa, Epikteta, Marka Aureliusza, Marka Frontona i Cecyliusza z Syrty, a mimo to była ona atrakcyjna, bo ludzie licznie ją przyjmowali. Z bardzo bogato egzemplifikowanego referatu przebiegało stwierdzenie, że wczesne chrześcijaństwo mimo wszystko mogło pociągać wielu oraz znajdować odbiorców, gdyż m.in. doceniało godność osoby ludzkiej, równość wszystkich, wysokie wymagania etyczne i życie po śmierci. Następnie wywiązała się dyskusja, w której głos zabrali: ks. prof. A. Swoboda, s. dr Ambrozja Kalinowska, ks. lic. Andrzej Glanc, ks. mgr Sylwester Laskowski, ks. mgr Stanisław Duda, ks. dr Ignacy Pająk, ks. mgr Władysław Golis i ks. dr Mariusz Szram.

Jako drugi wystąpił ks. dr Norbert Widok (Uniw. Opole) z referatem pt. *Physis w literaturze wczesnochrześcijańskiej*. Zasadniczą myślą tego wystąpienia było ukazanie, że grecka literatura wczesnochrześcijańska w aspekcie lingwistycznym nie różniła się od literatury z okresu przed Chrystusem. Pod wpływem biblijnym i judaistycznym dokonała się jedynie jej pewna modyfikacja. Dwie epoki i wspólność języka skłoniły badaczy do zanalizowania pod względem leksykalnym terminów określanych jako techniczne. Wśród nich znalazło się „*physis*” – słowo rozpowszechnione w literaturze przedchrześcijańskiej. Nabralo ono wagi i specjalnego znaczenia w twórczości pisarzy wczesnochrześcijańskich. Zdecydowanie częściej występuje ono już w greckich apologetów, ale swoisty przełom w posługiwaniu się nim daje się zaobserwować w aleksandryjskiej szkole teologicznej Klemensa Aleksandryjskiego i Orygenes. Dla pisarzy późniejszej epoki użycie tego terminu stanowiło tradycję pisarską, jednakże ciągle semantycznie poszerzaną.

Kolejnym było wystąpienie ks. dra Kazimierza Obryckiego (UKSW) z referatem *Rzymskie pojęcie «pater familias» w koncepcji Boga u Tertuliana*. Według referującego Tertuliana, idąc za dwoistą strukturą „*pater familias*”, postrzegał Boga na sposób rzymski w Jego działaniu i odniesieniu do świata. Wyróżniał przy tym dwojaką funkcję – Ojca i Pana. U Tertuliana termin „*pater familiae*” pojawia się rzadko. W pozycji rzymskiego ojca rodziny autor odkrył analogię do Boga chrześcijańskiego. Podjął się więc próby rozumowego wyjaśnienia konkretnych cech i sposobów działania biblijnego Boga. Ten pierwszy teolog piszący w języku łacińskim dał podwaliny pod rozwój pojęcia Boga jako Ojca i Pana.

Czwartym referatem wygłoszonym tego dnia była prelekcja ks. mgra Stanisława Dudy (UAM) *Dialogiczna struktura «Oktawiusza» Minucjusza Feliksa*. Wspomniane pismo jest najstarszym wczesnochrześcijańskim dialogiem apologetycznym napisanym w języku łacińskim. Odnacza się ono nie tylko elegancją stylu, wykwinnym sposobem wyrażania się, lecz także przemyślanym układem materiału, samodzielnym użytkowaniem źródeł i bezstronną postawą wobec pogańskiego światopoglądu. Autor dialogu powołuje się na poglądy filozofów oraz przytacza liczne przykłady i cytaty z antycznej spuścizny literackiej, a czyni to dla ukazania wyższości chrześcijańskiego monoteizmu nad pogańskim bałwochwalstwem. Posługuje się przy tym również kontaminacją i środkami retorycznymi bliskimi tendencjom literatury Drugiej Sofistyki. Po tej części spotkania wywiązała się także żywa dyskusja odnośnie do wysłuchanych referatów.

W porze poobiedniej uczestnicy sympozjum za sugestią organizatora ks. dra Jerzego Chęcińskiego udali się do pobliskiego Mielna, by tam podziwiać uroki naszego Bałtyku. Po tej krótkiej wycieczce kontynuowano nadal obrady pod przewodnictwem s. dr Ambrozji Kalinowskiej (Uniw. Olsztyn). Jako pierwszy głos zabrał p. prof. Marian Szarmach mówiąc na temat *Wystąpienia Plutarcha o pomysłowości Rzymian jako przykładzie deklamacji retorycznej*. Referujący stwierdził, że pismo Plutarcha *De forma Romanorum* jest deklamacją sofistyczną, zawierającą liczne exempla z historii Rzymu. Przedstawia ono również warsztat retoryczny ówczesnego mówcy.

Następny referat wygłosił ks. prof. Antoni Swoboda (UAM), dotyczył on *Aspektów wychowawczych w pismach filozoficznych Platona oraz autorów chrześci-*

jańskich IV w. (św. Augustyn i św. Hieronim). Według tychże autorów wychowanie to odpowiedzialność ciężąca szczególnie na rodzicach. Dla Platona zaś stanowi ono służbę bożą. Jest obowiązkiem państwa, ponieważ dzieci są wspólnym dobrem. Wychowanie jest więc sztuką, która natrafia na trudności. Ma być ono powszechne i o treściach przywoitych pod względem moralnym. Prelegent przedstawił przy tym ideał wychowawcy wraz z jego metodami wychowawczymi.

Trzecim w tej części obrad był referat przygotowany przez nieobecnego ks. prof. Augustyna Eckmanna na temat: *«Incarntio Christi» w pismach św. Augustyna*. Został on odczytany przez ks. mgra Zbigniewa Wróbla. Idąc za myślą Biskupa Hippony można dostrzec „deificatio” jako proces przechodzenia człowieka do Boga. Droga ta powadzi przez miłosierdzie Boże. Bóg bowiem staje się pokarmem dla człowieka, który nawiązuje kontakt z niezmienną mądrością Boga. Zdaniem św. Augustyna chodzi tu także o pokonanie przepaści między Bogiem a człowiekiem, który jako „słaby może zwracać się do Boga, swojego lekarza”. W pokorze, cierpieniu i męce Chrystusa możemy upatrywać Jego ponadczasowości. „Incarntio” sprawa „deificatio” Chrystusa. Po wysłuchaniu tego wystąpienia głos w dyskusji zabierali: ks. A. Glanc, s. A. Kalinowska, ks. S. Longosz, ks. A. Swoboda, ks. S. Duda.

Drugi dzień spotkania poprzedziła Msza św. pod przewodnictwem ks. prof. Henryka Wójtowicza, obradom zaś przewodniczył ks. A. Glanc (WSD Chryst. Poznań). Zebrani wysłuchali najpierw ks. mgra Z. Wróbla (WSD, Włocławek), który przygotował prelekcję na temat: *Geneza i zarys problematyki dzieła «De cura pro mortuis gerenda»*. Poruszane w niej zagadnienia zostały ujęte w punktach mających swoją zapowiedź już w samym tytule, przy uwzględnieniu dodatkowo wydania i tłumaczenia wspomnianego pisma. Dzieło to powstało ok. 424 r. na prośbę Paulina z Noli, który był świadkiem upowszechnienia się zwyczaju grzebania zmarłych w kościele przy grobie św. Feliksa. Św. Augustyn wyjaśniał, że ani położenie grobu przy sarkofagu mężczyzny, ani zupełny brak grobowca nie mają żadnego wpływu na pośmiertny los człowieka. Takie usytuowanie grobu ma stanowić dla wiernych tylko przypomnienie o obowiązku modlitwy w intencji zmarłych. Wskazuje ono również na pożytek, jaki wypływa z modlitwy, jałmużny i ofiary eucharystycznej.

Z kolei głos zabrał ks. prof. H. Wójtowicz (KUL) z referatem pt. *Alegoreza w «Paschale carmen» Seduliusza*. We wprowadzeniu autor przybliżył najpierw sylwetkę poety oraz pojęcie samej alegorezy wraz z jej rodzajami i użyciem w starożytności pogańskiej i chrześcijańskiej. Potem przytoczył i dokładnie zanalizował wszystkie alegorie znajdujące się we wspomnianym utworze. Trzecia zaś część wystąpienia zawierała wnioski i biblijne interpretacje alegoryczne skierowane przez Seduliusza do pogan. Referujący wnioskował, że wyjaśnienia duchowe w sensie mistycznym i typicznym były ozdobą sztuki retorycznej. Piękne alegorie seduliańskie mogły się podobać czytelnikom pogańskim, którzy przez nie mogli być pozyskiwani dla Boga.

Następnie wystąpiła s. dr A. Kalinowska (Uniw. Olsztyn) z referatem zatytułowanym: *Stanisław Hozjusz (1504-1579) biskup i kardynał warmiński jako mecenas nauki i kultury*. Na początku została przez nią nakreślona instytucja mecenatu kultury jako fenomenu kulturalno-społecznego. Następnie przedstawiła krótki rys historyczny prezentujący zagadnienie z zaznaczeniem, że epoka renesansu, w której

narzędziem rozwoju kultury, literatury i sztuki stało się ponowne odczytanie ideałów antyku przedchrześcijańskiego, przywróciła świetność mecenatu kultury. Prelegentka zwróciła także uwagę na doniosłą rolę polskiego episkopatu XVI wieku w rozwoju wspomnianego mecenatu. Uwzględniła tu wybitnych biskupów warmińskich: Jana Dantyszka, Stanisława Hozjusza i Marcina Kromera. Zakończenie zawierało podsumowanie idei mecenatu kultury, jaka przeniknęła polskie społeczeństwo i była motorem rozwoju kultury i nauki.

Ostatnim wreszcie referatem przewidzianym w programie tej sesji było wystąpienie mgr Heleny Błazińskiej (KUL) pt. *Programy nauczania*. Pisząca te słowa wspomniała w nim o literaturze przedmiotu, tak bogatej w krajach Europy Zachodniej, a bardzo ubogiej w Polsce. Obecnie w dobie reformy edukacyjnej programom nauczania nadano czołowe miejsce. Otwarto też drogę do programów autorskich. Pojawiło się tu także omówienie pojęcia samego programu zakładającego cel, drogę do celu i środki realizacji celu wraz z metodami i środkami dydaktycznymi, wykorzystywanymi w nauczaniu języków obcych, w tym również języków klasycznych. W dalszej części swego wystąpienia prelegentka omówiła kwestie dotyczące konstrukcji programów nauczania wraz z próbą zanalizowania problemów dotyczących ich efektywności.

Na zakończenie całej sesji Sekcji Filologicznej głos zabrał ks. prof. H. Wójtowicz, który jako jej przewodniczący skierował słowa wdzięczności na ręce J.E. Biskupa prof. dra hab. Mariana Gołbiewskiego za patronat nad całym spotkaniem. Podziękował również Rektorowi WSD w Koszalinie – ks. dr Z. Kroplewskiemu i ks. dr J. Chęcińskiemu – bezpośredniemu organizatorowi spotkania oraz alumnom miejscowego Seminarium, którzy niestrudzenie posługiwali zarówno w czasie Mszy św., jak i w trakcie posiłków. W ostatnich słowach zapowiedział, że kolejne doroczne spotkanie Sekcji Filologicznej odbędzie się w Łodzi w dniach 11-12. 09. 2001 roku.

Helena Błazińska

4. CHRZEŚCIJAŃSTWO NA PRZEŁOMIE WIEKÓW

(Warszawa, UKSW, 26 X 2000)

Dnia 26 X 2000 r. odbyło się jednodniowe sympozjum patrystyczne, zorganizowane przez Wydział Nauk Historycznych i Społecznych UKSW, w którym udział wzięło ponad 40 zainteresowanych uczestników z ośrodków naukowych z całej Polski. Zebranych przywitał dziekan Wydziału ks. prof. dr hab. Henryk Skorowski, zaś w tematykę obrad wprowadził ks. prof. dr hab. W. Myszor. Obrady rozpoczęto minutą ciszy, celem uczczenia osoby śp. ks. prof. dr hab. E. Stanuli.

Pierwszej części obrad przewodniczył ks. prof. dr hab. S. Longosz. Jako pierwszy wystąpił ks. prof. dr hab. A. Żurek (WSD, Tarnów) z referatem pt.: *Chrześcijaństwo a upadający Rzym*. Prelegent skupił się na czterech problemach: upadku Rzymu, świadków tego upadku, *senecus mundi* oraz wizji powtórnego odrodzenia Wieczne-